

N. JUHÁSZ TAMÁS

Időgép

1 *The Time Machine*
(Az Időgép).

Rendező: Simon
Wells. Főszereplők:
Guy Pierce, Jeremy
Irons, Sienna
Guillory, Samantha
Mumba, 2002.

Időutazás. Talán nincs olyan ember, aki legalább egyszer el ne játszott volna a gondolattal, mi lenne akkor, ha utazhatna az időben. Mi lenne, ha képes volna akár egyetlen apró momentumot megváltoztatni, s ez által élete történéseit új irányba indítani. Bár az elképzelés jól hangzik, azonban, ahogy majd látni fogjuk, talán sokkal több problémát okozna vele, már egyáltalán, ha képes volna rá. Sok filozófus alkotta meg elképzelését az időről, a tudomány fejlődésével azonban új átjárók nyíltak meg, melyek magyarázatot és technikai megoldásokat kínáltak egy esetleges időutazásra. Természetesen az irodalmi és a mozgóképes alkotások is felhasználták az ötletet. Az irodalomban két oldalról közelíthető meg a kérdés: az áltörténelmi regényekben keresnek az emberi történelemben egy divergáló pontot, és ezen változtatnak, míg a sci-fi inkább a technikai megoldást kínálja fel az olvasóknak. Ez utóbbiban a szereplők maguk utaznak el a múltba vagy jövőbe, hogy megfigyeljék azt, illetve változtassanak egyes eseményeken, melyeknek természetesen következményei vannak. Számptalan alkotás megkísérelte ezt bemutatni, de elsőként H. G. Wells *Az Időgép* című regénye volt az, amely technikai kérdésként kezelte ezt a tematikát 1895-ben. Wells története nyomán az időutazás mint technikai lehetőség bekerült a köztudatba.

Először foglalkozzunk az alapművel. Wells történetében egy tudós létrehoz egy időgépet, majd kíváncsiságból elutazik a jövőbe, végül 802 701-ben köt ki, ahol azt tapasztalja, hogy az emberiség két „frakcióra” szakadt: a felszínen élő, már-már gyermeki értelemmel bíró emberekre, és a föld alatt élő, állatias és elkorcsosodott morlokokra. Wellsnél az időutazás lineáris vonalon működik. Ez egyfelől magyarázható a felől is, hogy hősünk nem a múltba indul, hanem a jövőbe, és nem okoz lényegében semmi olyan változást, amely hatással lenne a jelenére. Ebből a szempontból érdekesebb a regény 2002-es adaptációja¹ (melyet Wells dédunokája készített), amely már egy paradoxont tesz meg a történet alapjául. Filmünk főhőse, Alexander Hartdegen (Guy Pierce) a Columbia Egyetem oktatója, aki elhatározza, hogy megkéri barátnője kezét, ám az esemény tragédiába torkollik, egy tolvaj megpróbálja kirabolni őket, és megöli a lányt. Hartdegen ezt követően visszavonul, elkezdi dolgozni az időgépen azért, hogy megmenthesse kedvesét. Négy évvel később elkészül vele, és azonnal vissza is utazik az időben. A rablást sikerül megakadályoznia (nem mennek be a parkba), azonban a lányt elüti egy kocsi. Alexander ekkor rádöbben, hogy valamiért nem képes megmenteni a párját, ezért úgy dönt, hogy a jövőben keres megoldást a problé-

mára. A történet ennél a pontnál felveszi a regény fonalát, ám a film végjátékában láthatjuk, hogy mi is volt a probléma. Elsősorban azért nem tudta megmenteni a kedvesét, mert pont a lány halála volt a kiváltó oka annak, hogy hősünk létrehozza az időgépet, vagyis ha sikerült volna megmentenie, akkor azzal egy paradoxont hozott volna létre. Vagyis Hartdegen bármennyiszer is utazott volna vissza a múltba, képtelen lett volna megmenteni a nőt.

Ezt az elképzelést önmagába záruló hurokként jellemezhetnénk. Felvethetnénk a kérdést, hogy vajon ez a paradoxon feloldható lett volna azzal, hogy ha a hősünk beülteti a lányt az időgépbe, ezzel kiszakítva az időhurokból, majd elviszi időben máshová? A másik érdekes jelenség, amelyet a film bemutat, az a történet fináléja, amelyben Alexander az időgépbe rántva a morlokok vezérét küzdenek meg. Ebben a jelenetben az időgépet véletlenül beindítják, és láthatjuk, mivé válna a világ, ha főszereplőnk visszautazna a múltba. Ebben a scenárióban láthatunk egy variánst, amelyben a morlokok válnak a bolygó uraivá. Alexandernek azonban sikerül legyőznie a vezért, illetve az időgép felrobbantásával megsemmisíti a föld alatt élő morlokokat. Ezzel a tetteivel megváltoztatja a jövőt, így a film lényegében pozitív végkicsengésű. Az alternatív idővonalak felhasználása a filmhez képest (2002) már nem számít újnak, azonban fontos jelensége az időutazással kapcsolatos filmeknek.

A következő példánk talán a legismertebb időutazásos történet: a *Vissza a jövőbe* trilógia.² Emmett Brown, azaz Doki (Christopher Lloyd) létrehoz egy időgépet, egy DeLorean autóból, majd ellopja a terroristáktól a plutóniumot (energia), akik arra kérték fel őt, hogy bombát készítsen nekik. A történet másik főszereplője Marty McFly (Michael J. Fox), aki középiskolai diák és Doki legjobb barátja, elmegy felvételt készíteni az időgép tesztjéről, amikor a terroristák rájuk támadnak, megölik Brownt, Marty pedig menekülni kényszerül, és ekkor az időgép visszajuttatja őt a múltba, 1955-be. A probléma ott kezdődik, hogy energia híján Marty nem képes visszajutni a jelenbe, így felkeresi barátját, hogy megoldást találjanak. Mielőtt eljutna céljához, véletlenül megmenti apját, hogy elgázolja egy autó (amit anyai nagyapja vezet), ezzel azonban hősünk belezavar az idővonalba, a film elején ugyanis kiderül az is, hogy a szülei ennek az eseménynek köszönhetően lettek szerelmesek egymásba. Loraine, Marty anyja így a saját fiába lesz szerelmes. Ez a fiú számára egy paradox helyzetet eredményez, így az a feladata, hogy összehozza a szüleit, máskülönben ő is megsemmisülne/kiíródna az időből. A történet végére feloldódik ez a paradoxon, azonban a jelenbe visszatérve ez a néhány apró változtatás szignifikánssá válik, Marty szülei ugyanis az előző idővonalhoz képest sikeresebbek, anyja nem alkoholista, apja pedig megjelenteti első sci-fi regényét.

Ha megvizsgáljuk a jelenséget, akkor azt tapasztaljuk, hogy Marty valójában már nem a saját idővonalára került vissza, hanem egy alternatív jelenbe érkezett. A korábban említett, apró machinációk a múltban is képesek jelentősebb változtatásokat eredményezni. A film folytatása tovább gondolja ezt az alternatív idővonalat, azonban a

2 *Back to the Future I-III* (Vissza a jövőbe I-III). Rendező: Robert Zemeckis. Főszereplők: Michael J. Fox, Christopher Lloyd, 1985–1990.

filmkészítők figyelmetlenségéből adódik egy érdekes probléma. A történet ott folytatódik, ahol az első rész befejeződött: Doki visszautazik a jövőből, hogy felhívja Martyék figyelmét arra, hogy oda kéne figyelni a jövőbeli gyerekeikre, ezért a fiatal párt elviszi a jövőbe, 2015-be. Marty sikeresen megakadályozza, hogy a fia börtönbe kerüljön, azonban két fontos szálát kell kiemelni. Az első az (és ez lényegében majd a trilógia zárásánál kap fontos szerepet), hogy a fiúnak a múltban balesete volt, amely kihatással van a 2015-ös jelenére. A másik erre a részre érvényes paradoxon azonban fontosabb a számunkra. Marty a jövőben megvásárol egy sport almanachot, hogy majd visszautazva a jelenébe nyerhessen egy kis pénzt. Mikor Doki rájön, azonnal elveszi az újságot és kidobja. A probléma ott kezdődik, hogy az idős Biff (Thomas F. Wilson) összeszedi az almanachot, ellopja az időgépet, és a múltba visszautazva odaadja önmagának. Ezzel pedig egy új, alternatív idővonalat hoz létre, ahol a karakter uralja a várost, Marty apja halott stb. A probléma ennél a jelenetnél abban rejlik, hogy amint Biff megváltoztatja a múltját, annak elviekben azonnali hatással kéne lennie a jövőre, vagyis az időgépet nem vihette volna vissza 2015-be, ahol Martyék éppen Jennifert próbálják kimenteni a jövőbeli lakásukból. Ezzel pedig lényegében meg kellett volna szűnnie ennek az idővonalnak is – már amennyiben lineáris idővonalról beszélünk. Esetünkben tehát feltételezhető, hogy a *Vissza a jövőbe* filmek idővonala a filmbeli magyarázattól eltérően nem lineáris, sokkal inkább párhuzamosan futó alternatívákkal dolgozhat, vagyis nem csupán egyetlen idővonal létezik – így a Doki által felvázolt „megsemmisül a világegyetem” ötlet irrelevánsá válik.

Martyék, mikor rájönnek, hogy mi is történt az újabb alternatív 1985-ben, azonnal visszautaznak a múltba, hogy megszerezzék és megsemmisítsék az almanachot. Mikor ez sikerül, az időgépbe villám csap, így Doki visszakerül a múltba, Marty pedig 1955-ben ragadna. Azonban a film zárásánál láthatjuk, hogy Dr. Brown levelet hagy a fiúnak, amelyben megírja, hol található meg az időgépet, ám arra utasítja őt, hogy semmiképpen se utazzon vissza érte. Marty felkeresi az 55-ös Dokit, majd elmennek az időgépért, azonban ekkor kiderül, hogy a vadnyugatra érkező Brownt nem sokkal a levél megírása után lelövik. A fiú tehát úgy dönt, hogy visszautazik a barátjáért. Ennél a pontnál elérkezünk egy komikus pillanathoz, amelyben Marty azon aggódik, hogy indiánokba fog futni a múltban, mire Brown azt mondja neki, hogy gondolkozzon háromdimenziósan, mivel a múltban az a táj, ahol tartózkodnak, lakatlan volt. A fiú nekiindul a falnak (amelyen az indiánokat láthatjuk), majd a múltba visszakerülve valódi indiánokba fut bele. A történet lényegében lineáris, és nem jár szignifikánsabb változtatásokkal, ez pedig a következő okokból magyarázható: a Doktor, tekintve, hogy nem a múlt része, és kvázi minimális időtartamot tölt ott (haláláig), nem okozhat akkora változást a múltban – tekintve, hogy tudja, milyen következményei lennének. A másik ok pedig Clara Clayton (Mary Steenburger) megmentése. Ennek az eseménynek csupán annyi hatása van, hogy nem róla nevezik el az egyik szakadékat, ám az, hogy életben marad, azért nem jár változással, mivel ezt követően Brown doktorral elkezdenek utazni az időben, így nincsenek hatással a múltra. Ezzel el is jutunk a trilógia záró részéhez, és itt jön „játékba” a már korábban említett baleset – amelynek köszönhetően Marty megsérül, és láthatjuk, mi is történik vele 2015-ben. A fiú ezúttal nem megy bele az autóversenybe, így megmenekül a balesettől, amelynek következtében megváltozik a jövő, így tehát a második rész eseményei felülíródnak egy apró változtatással. A jövő tehát nem végleges.

„Nincs végzet, csak ha magad is bevégzed.” Egy idézet, amelyet vélhetően mindenki ismer (még ha nem is tudja, honnan származik). Kicsivel több mint három évtizede James Cameron létrehozta a modern akciófilmek előfutárát, amely intelligens története miatt kiemelkedett az átlag akciófilmek közül: sci-fi, akció, horror, noir és időutazás, így lehetne

legegyszerűbben jellemezni a *The Terminator*³ című filmet. Maguk a *Terminator*-filmek már a kezdetektől az időutazás paradoxonjaira épülnek. Az első részben az a címszereplő gép feladata, hogy elpusztítsa Sarah Connort, aki majd a „jövő reménységét” fogja megszülni (a filmben ezt találóan retroaktív abortusznak nevezik). A folytatásban már megkettőződik a feladat: a kiborgok és teremtetjük, a Skynet elnevezésű Mesterséges Intelligencia próbálja megölni a fiatal John Connort, a másik oldalon Johnék tesznek kísérletet a még kutatási fázisában lévő Skynet megsemmisítésére. A cél mindkét esetben ugyanaz: megváltoztatni a jövőt. Cameron nagyszerűen dolgozik ezzel a kettősséggel, még ha a filmben szereplő antagonistá gép, a T-1000-es (folyékony fém, vagy mimetikus polialoid) el is vonja a figyelmet erről.

Az első résznek már a nyitóképeiben láthatjuk egy sötét korszak vízióját, amely egy a gépek és emberek között zajló háború poszt-apokaliptikus látomásképe. Ezt követően „átugrunk” a jelenbe, ahol tanúi lehetünk az egyik kiborg, egy T-800-as (Arnold Schwarzenegger) megérkezésének. Nem sokkal később pedig a jövő egyik harcosa, Kyle Reese (Michael Biehn) jön át, hogy megvédje Sarah Connort (Linda Hamilton), és tudtán kívül John apja legyen. Itt mindjárt két paradoxonnal is találkozunk. Az első a megérkezések sorrendjének köszönhető, mivel a Terminator korábban jön át, éppen ezért feltételezhetjük, hogy a gép képes ennek köszönhetően megváltoztatni a jövőt, így tehát sikeresen elvégzi a feladatát, ezzel kiiktatva az idősíkból John is. Ebből az okfejtésből kiindulva Kyle immár egy alternatív idősíkból érkezik át hozzánk – amit meg is jegyez a filmben, hogy egy lehetséges jövőből érkezett vissza, egy olyan síkból, ahol John még mindig „létezik”, vezeti az emberiséget, és visszaküldi őt. Logikus konzekvencia lehet, hogy a gép visszaérése már magában hordozza – pusztán a jelenlétének köszönhetően – egy alternatív idővonal létrejöttét. Mindezek ellenére az események egyetlen idősíkból összpontosulnak és maradnak meg, mégpedig abban, amelyet a filmben is láthatunk.

A második paradoxon (nyugodtan nevezhetjük apa-paradoxonnak) Kyle jelenlétének köszönhető. Ő az, aki John nem is ebben a filmbéli realitásban. Az eredeti apa (egyenes feltételezések szerint Stan Morsky, aki a filmben lefújja a randit) ennek következtében „kikerül” ebből a létsíkból. Kyle szerepe éppen azért érdekes, mivel a jövőből érkezett vissza, ebből kifolyólag fiatalabb, mint a fia. Az utazás azonban lehetővé teszi ezt a „mi volt előbb? A tyúk vagy a tojás?” problematikájának a kérdését.⁴ Jelen esetben az időhurok önnön farkába harap, így a kérdésre két választ is kaphatunk: egyik szerint mindkettő létezik egy időben, és ugyanakkor egyik sem. Bár Reese szerepe fontossá válik ebben a részben, az igazi probléma a *Terminator Megváltás*ban csúcsonylik ki, ahol John éppen az apját próbálja megvédeni a gépektől, mert ahogy Connor is megjegyzi, ha a gépek megölik Reese-t, akkor ő maga sem születhetne meg. Elvileg.

A Cherubion kiadó fórumán érdekes beszélgetés alakult ki, miszerint lehetséges az a feltételezés, hogy Connor az eredeti idővonal szerint nem is létezett, és csupán az Ellenállás hírszerzésének kitalá-

3 *The Terminator* (Terminátor – A Halálosztó).

Rendező: James Cameron.

Főszereplők: Arnold Schwarzenegger, Linda Hamilton, Michael Biehn, 1984.

4 Természetesen ez csak filozófiai kérdés, természettudományos megközelítésből tudjuk, hogy a tojás volt előbb.

5 <http://cherubion.hu/forum/viewforum.php?id=6>

6 Dark Horse Comics, *The Terminator: End Game*, 1999.

7 Sz. MOLNÁR Szilvia, *Virtuális Teátrum III. Az Időutazás fikciói SF filmekben*, Kalligram, 2003/9., 76–77.

8 *Terminator 2: Judgment Day* (T2: Az Ítélet Napja). Rendező: James Cameron. Főszereplők: Arnold Schwarzenegger, Linda Hamilton, Edward Furlong, 1991.

9 Bill WISHER és Randall FRAKES, *A Terminátor I.*, Lap-Is Képzőművészeti és Kereskedő Kft., Bp., 1992.

10 *Terminator 3: Rise of the Machines* (Terminator 3: A gépek lázadása). Rendező: Jonathan Mostow. Főszereplők: Arnold Schwarzenegger, Nick Stahl, Claire Danes, Kristanna Loken, 2003.

ciója volt, hogy az emberek a harcok során követhessenek egy elvet, egy eszményt – és ezáltal könnyebb, ha egy „embert” követnek. Ebből a következtetésből kiindulva Kyle Reese azért tért vissza a múltba, hogy ezt az eszményt a gyermeke jóvoltából megtestesítse.⁵

Ugyanakkor a *T1*-es filmhez készült egy képregény-sorozat, ami abból a szempontból nevezhető érdekesnek, hogy abban az alternatív világban Sarah Connornak nem fia, hanem lánya született – Jane Connor –, aki aztán később az Ellenállás vezetőjévé vált, és taktikai érzékének köszönhetően hamarabb befejezték a háborút, mintsem a Skynet visszaküldhetett volna egy gépet a múltba.⁶

Visszatérve az első részhez: a Terminator tehát azért utazik vissza, hogy megváltoztathassa a múltat, ám az emberi találékonyágnak köszönhetően kiiktatják a gépet. Bár a kiborg megsemmisül, azonban megmarad az ostyaáramkörös processzora, chipje, aminek következtében a későbbiekben majd megkezdik az MI fejlesztését, ezáltal pedig megteremtik magát a Skynetet. Így az idő kígyója ismételten önnön farkába harap.

Sz. Molnár Szilvia feltételezése szerint viszont, ha a gép már helyre tette a jövőt, akkor a Terminator már nem jön sehonnan, hiszen nincs miért jönnie. Szerintem viszont a *Terminator*-történetek rugalmasabban kezelik ezt a kérdéskört, így tehát megállapítható, hogy a kiborg végül is nem csak azért érkezett vissza, hogy ténylegesen megváltoztassa a jövőt, hanem azért, hogy elősegítse – akár a megsemmisülése árán is – a gépek jövőjének megalakulását. Ugyanitt megállapíthatnánk azt is, hogy ebben az esetben a jövő eléggé végleges, bizonyos szempontból – ugyanitt érdemes megvizsgálni a nagyapa-paradoxont.⁷ A későbbiek folyamán majd láthatjuk, hogy mennyire nem is végleges az a bizonyos „jövő”.

A gépek jövőjének problematikája leginkább a második részben (*T2: Az Ítélet Napja*)⁸ csúcsonyosodik ki. Mivel az első részben a gépek kudarcot vallottak – bár ez relatív nézőpont – újra egy kiborgot, ezúttal már egy sokkal fejlettebb gyilkost küldenek vissza, hogy ismételten változtassanak az idő alakulásán, ugyanekkor az emberek sem tétlenkednek, és ezúttal már egy gépet küldenek vissza – ismerve a múltban történeteket. Ebből a szempontból külön érdekesség, hogy Connorék az átprogramozott T-800-as segítségével megsemmisítik a Skynet-kutatást, és a T-1000-t is, így aztán a gépeknek már sikerül – igaz, hogy az emberiség javára – megváltoztatni a jövőt. Ez a változás a *T2 Director's Cut* változatában látható, illetve a filmből készült regényben (Randall Frakes) olvasható.⁹ Mivel ez a „hivatalos” James Cameron-verzió (a háború nem tör ki, Johnból kormányzó lesz stb.), így ezt tekinthetjük kanonikusnak. Az eredeti verzióból ez azonban kimaradt, köszönhetően egy produceri húzásnak. Így aztán a *T2* után több alternatív idővonallal találkozhatunk szembe magunkat (pl. Stirling-trilógia, *T3: A gépek lázadása*¹⁰, *Terminator: Sarah Connor krónikái*, ugyanakkor megemlíthetném még a képregényeket és a játékokat is). Külön szeretnék még említést tenni arról, hogy Magyarországon létezik egy a *T2* univerzum alapján futó könyvsorozat (H2029).

Made in China; talált tárgy, beavatkozás, 2012. Fotó: MAGMA

Különlegessége, hogy bár a második részre építenek, viszont az alkotói sokaság több alternatívást hoz létre, mintsem egy tényleges könyvsorozatot, holott egyes alkotások több ponton is csatlakozhatnak egymáshoz. Mindenesetre egy lenyűgöző okfejtést olvashatunk a *Halálzóna* c. gyűjteményes kötetben: „A tudomány világában az idő folyamatosan hátra vagy előre, vagy előre és hátra fut, az anyag részecskéi pedig képesek előre és hátra haladni az időben anélkül, hogy változáson mennének át. A szubatomi részecskéknak egyidejűleg ott kell lennie minden helyen, ahol csak lehetnek, ez arra a gondolatra vezet, hogy minden megtörtént, ami megtörténhetett, és ami nem történt meg, az nem történhetett meg. Ami meg tud változni, az megváltozik, és ami nem változik, az nem képes rá.”¹¹ Ez az érvelés feltételezi, hogy az idő alakulása valamilyen szinten rugalmas, más szempontból viszont nagyon is megkötöttek bizonyos helyzetek.

Ugyanebben a sorozatban készült egy többrészes „minisorozat” – *A Pusztítás Démona* címmel jelent meg gyűjteményes kötetben¹² –, amelyben a Skynet a kísérleti időutazás során véletlenül egy gépet küld vissza az 1200-as évekbe, és mivel a gép logikusan gondolkodik, ezért minden Conn, Connor, Connors nevű embert céljául venne, hogy ezzel elpusztítsa John és közvetve édesanyja őseit, bevégezve a feladatát. Természetesen az Ellenállás ezúttal is visszaküld egy nőt

11 Mark F. WILSON, *Halálzóna*, gyűjteményes kötet – Ellencsapás, Cherubion, 2007, 307.

12 Mark F. WILSON, *A Pusztítás Démona*, Lap-ics Könyvkiadó és Kereskedő Kft., Bp., 1995.

13 S. M. STIRLING,
T2: A Hasonmás,
ford. SZÁNTAI Zsolt,
Szukits Kiadó, 2005,
78–79.

14 Russel BLACKFORD,
*The New John
Connor Chronicles*, I
Books, 2002.

15 *Terminator
Salvation*
(Terminátor
Meváltás).
Rendező: McG.
Főszereplők:
Christian Bale,
Anton Yelchin, Sam
Worthington, 2009.

a múltba, mivel a történelemben találnak feljegyzéseket az esetről. Ebben az esetben tehát szintén „előre” megírttá válik a történelem.

Stirling trilógiáját – amely szintén a *T2*-re épít, és amelyből több elemet is átültettek a *T3*-ba – abból a szempontból lenne érdemes vizsgálni, hogy a történelmi kontinuitás leginkább itt figyelhető meg, ugyanakkor a jövő-múlt és múlt-jövő kihatásai és egymásra hatásai úgyszintén jelen vannak. Stirling így fejt ki nézetét (a Skynet szemszögéből) az időutazás paradoxonjaival kapcsolatban: „Ami az időpontokat illeti: tapasztalhatóak bizonyos ellentmondások. A feljegyzések szerint az 1997-es évben váltam tudatos lényvé, és nagyjából ekkor indítottam meg támadásomat teremtőim ellen. Vannak azonban file-ok, amelyek más évet és más helyet jelölnek meg... Az idő alakítható, nemcsak nehezen manipulálható. Ez egy... verbális eszközökkel megfogalmazva: torzulás. A meseterséges eszközökkel elterelt időfolyam a jelek szerint megpróbál visszatalálni eredeti medrébe. Úgy tűnik, a kvantum szuperpozícióban több alternatív világ létezhet egymás mellett... egyelőre nem lehet meghatározni, melyik alternatíva válik »valósággá«... minden a véletlenen múlik.”¹³ Ebből kifolyólag levonhatjuk a következtetést, miszerint az időutazások alternatív realitásainak létrejöttét inkább a véletlen hozhatja vagy hozza létre, mintsem a tudatos tervezés.

Másik könyvsorozat, amely a *Terminator 2*-re épít a *The New John Connor Chronicles*, ezt a sorozatot azért érdemes szemügyre venni, mivel magában a sorozatban kettészakadnak az idővonalak: az egyikben John Connorék vezetik a háborút, amelyet megnyernek, míg a másik idővonalban Connorékat sikerül a gépeknek kiiktatniuk, és a gépek ennek következtében végül sikeresen elpusztítják az emberiséget.¹⁴

A *Terminator*-filmek harmadik része történetileg arról szól, hogy bár a jövő bizonyos pontokban megváltoztatható, mindezek ellenére az, aminek meg kell történnie, az meg is fog történni. Ebben az értelemben a „vég” elkerülhetetlen. Másik szempontból az időutazások sorrendje itt is paradoxonokat okozhat. Ezt a fajta paradoxont használja ki a *Terminator 3*-as filmhez készült játék a *T3 Redemption*, ami-ben a megmentő T-850-es kiborg későn érkezik, és így nem tudja megmenteni John-t és későbbi feleségét Kate Brewstert, így aztán kénytelen kivárni, hogy a jövőben a Skynet felépítse az időgépet, hogy aztán újra visszautazhasson a múltba, hogy bevégezhesse a küldetését, amelyet aztán sikeresen teljesít.

A *T3* folytatása (*Terminator Megváltás*)¹⁵ az idővonalak terén a *T3*-nak köszönhetően már egy alternatív realitásba kerül: „Ez nem az a jövő, amiről anyám beszélt” – hallhatjuk a felnőtt John szájából, mégis a múlt megóvására törekszik (apa-paradoxon).

Ugyanitt szintén érdekes feltételezés lenne, hogy mi történne abban az esetben, ha a Skynet nem építené meg az időgépet, mivel ismerte a múltat, tudná, hogy ebben az idővonalban nem járna sikerrel úgyszem. Saját feltételezésem szerint ebben az esetben a már kialakult alternatív valóság visszatérne az eredeti idővonalba, ahol a háború ismét az eredeti „forgatókönyv” alapján zajlana – és itt valószínűleg a gépek istene ismételten arra a következtetésre jutna, mint

azt korábban is már megtette, miszerint egy időgépet kéne készítenie, hogy megváltoztathassa a múltat, hogy megnyerhesse a háborút. És mivel ebben az esetben nem ismerné a másik idővonalon lezajlott eseményeket, valószínűleg ugyanabba a hibába esne, mint az a későbbiekben ismeretessé válik, és meg is teszi azt.

Egyik legösszetettebb jelenség a T-univerzumban a *Sarah Connor krónikái (TSCC)* című sorozat. Az idő alakulásának-megváltozásának és megváltoztathatóságának paradoxonai leginkább itt figyelhetőek meg. Már magában a bevezető epizódban (*Múlt és Jövő*) két alternatívával találkozhatunk (újabb idővonal, amely már eltér az alternatív filmbéli idősíktól, illetőleg az említett epizódban nemcsak, hogy az újabb időutazásnak köszönhetően az idősíki változását láthatjuk, hanem a szereplők maguk is továbblépnek, ezúttal már a jövőbe, és ezzel megváltoztatják mind a múltat, és a későbbiekben a jövőt is). Ez azonban a későbbi részekben tovább bonyolódik, például Andy Good megölésével, és aztán ennek köszönhetően egy másik idővonalról visszaérkező harcossal (Jesse Flores) stb. Figyelmet érdemel, hogy a TSCC-ben Kyle-nak már van egy bátyja, aki azért tér vissza, hogy megtudja, mi történt az öccsével (Derek a későbbi részek folyamán rájön, hogy John apja Kyle). A második évad (jelenleg úgy néz ki, hogy a sorozatot nem fogják folytatni, bár egy esetleges direct-to-dvd filmmel lezárhatják) nagyon eredeti cliffhanger csavarjával egy újabb idősíki hoz létre azzal, hogy újabb időutazáson vesz részt néhány szereplő. A sorozat későbbi részeinek egyikében szintén visszatér a retroaktív abortusz momentuma, és ugyanakkor ajánlanám megtekinteni a második évad kilencedik részét – *Complications* címmel –, ahol szintén egy érdekes paradoxonra játszanak rá a történet írói.

Ugyancsak érdemes volna megvizsgálni a *Terminator*-filmek ötödik részét¹⁶, amely egyúttal rebootként is funkcionál. A történet elején láthatjuk, hogy egyértelműen egy alternatív jövőről van szó: Connor kiment a fiatal Kyle-t egy csatornából, ahol egy gép intézne támadást ellene (a *Terminator Salvation*-ben ez másképp történt). A kiinduló pontunk tehát egy olyan idővonal, amely az első film eseményeire építkezik rá, de egyértelműen nem a *Terminator 2* által felvázolt jövőt mutatja be. Az Ellenállás megnyeri a háborút, ám a Skynet már visszaküldött egy T-800-ast a múltba, így Connor utána küldi Reese-t. Ekkor azonban megjelenik a Skynet (már kiborg testben – T-5000-es), akiről kiderül, hogy már ő is időutazóként¹⁷ igyekszik megváltoztatni az eseményeket, és elkapja Connort. Kyle a múltba visszatérve azt tapasztalja, hogy az események egyáltalán nem úgy történnek, ahogy azt Connor felvázolta neki. A múltban ugyanis jóval korábban érkeztek gépek, egyik, hogy megölje Saraht, egy másik, hogy védelmezze. Figyelembe véve, hogy az antagonista gép egy T-1000-es, ezért feltételezhető, hogy egy másik idővonalról érkeztek a Genisys idejébe, bár erről az alternatív idővonalról nem sok szó esik a filmben. A védelmező kiborg és Sarah az ellenséges gépek elpusztítása után csak azt az opciót tartják megfelelőnek, hogy a jövőbe utazva (az eredeti idővonal szerint 1997-be) megsemmisítik a Skynetet. Ennél a pontnál két alternatívát kell

16 *Terminator Genisys*. Rendező: Alan Taylor.
Főszereplők: Arnold Schwarzenegger, Jason Clarke, Emilia Clarke, Jai Courtney, Matthew Smith, 2015.

17 Matt Smith egyébként már volt időutazó, ő alakította a Doktort a *Doctor Who* sorozatban.

18 H. NAGY Péter, *A könnyek és a kiborg* = Uő., *Extrák*, NAP Kiadó, Dunaszerdahely, 2008, 38–40.

figyelembe vennünk: egyrészt a múltba visszaküldött T-800-as processzora nem kerül a Cyberdine-hez – így a Skynet fejlesztése is eltolódna, másfelől a jövőben a Skynet elfogta Johnt, majd visszaküldte a múltba. Így az idővonalon minimálisan három olyan esemény van, amely befolyásolja a történéseket. Sarah és Kyle (aki az időbuborékban látta, hogy a Genisys/ Skynet csak 2017-ben lesz aktív) tehát elutaznak a jövőbe, ahol végül megsemmisítik az MI-t (természetesen egy bonusz jelenet bemutatja, hogy a Skynet valójában nagyon is megmaradt), aki így nem tud felcsatlakozni a globális hálózatra. Érdeemes volna azt is megfigyelni, hogy míg az eredeti idővonalon a Skynet egy katonai program volt, ebben az idővonalban már egy olyan rendszerről kell beszélnünk, amely minden hálózatot képes összekapcsolni, felügyelni és működtetni.

A filmekben – és emellett a könyvekben, képregényekben, játékokban, és a sorozatban is – azonban nem csak az alternatívák fejlődnek, hanem maguk a gépek is. Láthatjuk ezt a T1-estől a TX-ig. Érdekesebb ugyanitt a T2 védelmező kiborgjának pszichológiai fejlődése, aminek köszönhetően végül megérti az emberi lét lényegét (itt szeretném megemlíteni, hogy H. Nagy Péter *Extrák* c. kötetében található egy érdekfeszítő írás, amely *A könnyek és a kiborg* címet kapta, és szintén a T univerzumon keresztül tekint az emberi létezés mivoltára: „a testőrterminátor megérti, hogy védenice miért sír”).¹⁸ Sarah Connor szavaival élve: „Ha egy gép, egy Terminator képes felismerni az emberi élet értékét, akkor talán van még remény”.

Mint azt láthattuk, a T-univerzum egyáltalán nem egy olyan „világ”, ahol egyfajta folytonossággal találkozhatunk, ugyanis minden időbeli változás kihat a jövőre, és ennek következtében szinte megszámlálhatatlan „realitás” jöhet létre. Éppen ezért nyugodtan kijelenthetjük, hogy esetünkben a jövő egyáltalán nem végleges.

Koktélparti: installáció, Somorja, At Home Galery, 2015. Fotó: Bartha József

